

Гуцуляк О. А.,

*ад'юнкт кафедри адміністративного права та адміністративного процесу факультету № 3
Інституту підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Львівського державного університету внутрішніх справ*

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДІЛЬНИЧНИХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

THE CONCEPT OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF THE ACTIVITIES OF PRECINCT POLICE OFFICERS IN THE CONTEXT OF ENSURING THE SECURITY OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Одним з ключових принципів правової держави є нормативне врегулювання усіх сфер суспільних відносин через призму дотримання прав та свобод людини. Забезпечення умов спільного проживання без наявних загроз життю та здоров'ю, майновим правам, екологічній безпеці тощо – є завданням держави. Виходячи з цієї позиції, не останнє місце під час дослідження змісту такого правового інституту як забезпечення безпеки територіальних громад уповноваженими органами держави (дільничними офіцерами поліції) займає розуміння про адміністративно-правове регулювання діяльності таких органів чи посадових осіб.

Наукова публікація присвячена з'ясуванню гносеологічного змісту такого важливого в контексті забезпечення безпеки територіальних громад інституту, як адміністративно-правове регулювання. Автор визначає, визначити такий зміст є можливим через призму розуміння окремих його змістовних елементів, котрими є: регулювання, правове регулювання та адміністративно-правове регулювання діяльності дільничних офіцерів громад щодо забезпечення специфічного напрямку їх діяльності – безпеки територіальних громад.

В статті досліджується гносеологічне розуміння однієї із складових інституту – регулювання. А також приділено значну увагу дослідженню думок вітчизняних науковців, які в тій чи іншій мірі досліджували поняття правового регулювання, адміністративного регулювання, доцільності і юридичній правильності існування саме поняття адміністративно-правове регулювання. Визначені найбільш доцільні, з позиції специфіки діяльності дільничних офіцерів поліції, складові цього правового інституту, якими є: результативний вплив, як вплив цілеспрямований, котрий має чітку мету; спосіб упорядкування, як вимоги нормативно-правового характеру; визначену систему дій та операцій, як комплекс сил і засобів, визначених в законі для уповноваженої особи – дільничного офіцера поліції; чітку мету, як забезпечення безпеки мешканців територіальної громади, зокрема, і громади, в цілому.

На підставі проаналізованих наукових, нормативних, логічних, гносеологічних понять, дано авторське визначення такому правовому інституту як адміністративно-правове регулювання діяльності дільничних офіцерів поліції щодо забезпечення безпеки територіальних громад.

Ключові слова: юридичний вплив, суспільні відносини, підпорядкування, правопорядок, вплив права, нормативне закріплення.

One of the key principles of the rule of law is the regulatory control over all spheres of social relations through the prism of observing human rights and freedoms. Ensuring living conditions without threats to life and health, property rights, environmental safety, etc. is the task of the state. Based on this position, when studying the content of such a legal institution as ensuring the security of territorial communities by authorized state bodies (precinct police officers), the understanding of the administrative and legal regulation of the activities of such bodies or officials takes not the last place.

The scientific publication is dedicated to clarifying the epistemological content of such an important institute in the context of ensuring the security of territorial communities as administrative and legal regulation. The author finds that it is possible to determine such content through the prism of understanding its individual content elements, which are: regulation, legal regulation and administrative-legal regulation of the activities of precinct officers of communities to ensure the specific sphere of their activities – the security of territorial communities.

The article studies the epistemological understanding of one of the constituents of the institution – regulation. Also, considerable attention is paid to studying the opinions of national scientists who, to some extent, studied the concept of

legal regulation, administrative regulation, the expediency and legal correctness of the existence of the concept of administrative and legal regulation. The most expedient, from the standpoint of the specifics of the activities of precinct police officers, constituents of this legal institution have been determined, which include: effective influence, as focused influence, which has a clear goal; method of arrangement, as requirements of a regulatory nature; a defined system of actions and operations, as a complex of forces and means defined by law for an authorized person – a precinct police officer; a clear goal, as ensuring safety of residents of the territorial community in particular, and the community as a whole.

On the basis of the analyzed scientific, regulatory, logical, epistemological concepts, the author gives the definition of such a legal institution as the administrative and legal regulation of the activities of precinct police officers concerning the security of territorial communities.

Key words: *legal influence, social relations, subordination, law and order, influence of law, regulatory consolidation.*

Згідно з академічним тлумачним словником української мови термін регулювати означає впорядковувати що-небудь, керувати чимось, підкорювати щось відповідним правилам, певній системі [1, с. 480]. Сам термін є запозиченням з німецької мови; н. Regulieren «регулювати» та походить від пізньолатинського Regulo «регулюю, влаштовую; навчаю» [2, с. 45]. Словник іншомовних слів визначає термін «регулювати» як: 1) Упорядковувати, вносити порядок, систему в якусь діяльність [3, с. 659]. Розуміємо, що регулювати, в широкому розумінні, можна будь яке явище, інститут тощо, який за їх природньою суттю можливо піддати регулюванню, тобто упорядкуванню у визначеному порядку з метою досягнення певної мети. Врегулюванню можуть підпадати різноманітні процеси, і таке врегулювання повинно відповідати певним правилам. Врегулюватись вони можуть за правилами чи нормами визначеними в нормативних документах або на підставі «побутових» правил – соціальних норм. Регулювання будь чого не на основі правових норм, не належить до регулювання правового і не може бути частиною діяльності державних органів. У правовій державі будь яке регулювання містить елемент правового регулювання.

У тлумачному словнику юридичних термінів правове регулювання визначається, як «форма регулювання суспільних відносин, яка забезпечує відповідність поведінки їхніх учасників вимогам і дозволам, що міститься у нормі права» [4, с. 218]. Тобто, явища, процеси, інститути, котрі підпадають під регулювання на основі правових норм держави, набувають змісту суспільних правовідносин.

Основними рисами, які відрізняють правові норми від інших соціальних норм є те, що правові норми: – виникають лише у правовій державі; – приймаються державними органами у нор-

мативно-визначеній процедурі; – існує чітка взаємозалежна система прав та обов'язків; – має формально визначений характер, тобто зовнішня форма виражена у документі; – правові норми у державі формують чітку ієрархічну систему (досить специфічну, в якій основний закон є одночасно фундаментом, а також і вершиною змісту норми); – регулюють чітко визначену сферу суспільних відносин; крім регулювання державної (національної) сфери суспільних відносин, регулюють і міжнаціональні (міжнародні); – є обов'язковими для виконання суб'єктами незалежно від сприйняття чи розуміння ними змісту норми; – реалізуються у чітко визначених формах (дотримання, виконання, використання, застосування); – засновуються на визначених засадах; – гарантуються державою, можливістю застосування засобів примусового впливу.

Розглядаючи правове регулювання в межах загально-правової доктрини слід відмітити, що спираючись на наявні численні дослідження зазначеної категорії О. Зайчук та Н. Оніщенко вважають, що «в юридичній літературі сформувалося майже єдине розуміння правового регулювання як сукупності різноманітних форм та засобів юридичного впливу держави на поведінку учасників суспільних відносин, що здійснюються в інтересах всього суспільства або певного колективу чи особистості, з метою підпорядкувати поведінку окремих суб'єктів встановленому в суспільстві правопорядку» [5]. Однак така велика кількість досліджень категорії правового регулювання на думку І. Шопіної породжує певні проблеми. Ці проблеми, як вважає дослідниця, полягають у тому, що: «самі визначення часто суперечать одне одному та мають не тільки теоретичний, а і прикладний характер: чисельні вимоги щодо «удосконалення системи правового регулювання» у певній галузі суспільних відносин

можуть бути реалізовані лише за умови єдиного розуміння і нормо творцем, і право користувачем того змісту, який у дане поняття вкладається [6, с. 1055], а відтак спонукало І. Шопіну поглянути на феномен правового регулювання зі сторони різних аспектів. Такий підхід, підтримується і нами, адже правовий феномен правового регулювання і полягає в одночасній уніфікації змісту через багатогранність правового явища.

Загалом науковці у сфері права під поняттям правового регулювання здебільшого розуміють:

1) *результативний вплив права на конкретні суспільні відносини* з метою їх впорядкування [7, с. 256], гарантування [8, с. 208] закріплення [9, с. 31] охорони та розвитку [10, с. 404];

2) *спосіб упорядкування суспільних відносин*, який зводиться до нормативного встановлення стандартів, меж належної та можливої поведінки [11, с. 12];

3) *систему дій та операцій*, які здійснюються органами державної влади у встановлених процесуальних формах за допомогою певних методів та з використанням при цьому юридичних засобів, спрямованих на встановлення і реалізацію певних моделей суспільного розвитку [12, с. 22];

4) *цілеспрямовану дію на поведінку людей і суспільні відносини* за допомогою правових (юридичних) засобів [10, с. 327], тощо.

Як зазначає І. Шопіна: «така різноманітність визначень правового регулювання у теоретичних джерелах обумовлена різноманітністю підходів до праворозуміння. При цьому кожен з цих підходів має своє обґрунтування, свій понятійно-логічний апарат, а вибір одного з них врешті-решт залежить від дослідника і обумовлений специфікою та завданнями певного дослідження. Виділення ж найбільш загальних закономірностей кожного підходу дозволяє розглянути феномен правового регулювання у наступних аспектах.

В інструментальному аспекті – виходячи з теорії природного права, відповідно до якої правове регулювання – це частина (елемент) правового впливу держави на суспільні відносини за допомогою специфічних правових засобів (норм права, правовідносин, актів реалізації права) з метою упорядкування, закріплення, охорони і розвитку суспільних від-

носин; – виходячи з теорії позитивного права, правове регулювання – нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини, що здійснюється як за допомогою спеціальних правових засобів, так і завдяки іншим правовим явищам, до яких належать правосвідомість, правова культура, принципи права.

В інституційному аспекті правове регулювання – це процес, наслідками якого є здійснення цілеспрямованого правового впливу держави на суспільні відносини.

У нормативно-юридичному аспекті правове регулювання – це здійснюване за допомогою спеціальних юридичних засобів упорядкування суспільних відносин, що включає їх юридичне закріплення, охорону, контроль за їх стабільністю та відновлення у випадку порушення.

У діяльнісному аспекті правове регулювання – це діяльність держави, її органів і посадових осіб, а також уповноважених на те громадських організацій щодо встановлення обов'язкових для виконання юридичних норм (правил) поведінки суб'єктів права їх реалізації в конкретних відносинах та застосування державного примусу до правопорушників з метою досягнення стабільного правопорядку в суспільстві [6, с. 1059].

Можемо зробити висновок, що правове регулювання є інститутом загального типу, за своїм змістом, який включає в себе більш специфічні види, зокрема, адміністративно-правове регулювання.

Також слід зауважити, що узагальнені І. Шопіною аспекти, щодо наявних підходів у визначенні правового регулювання, також можна застосувати щодо підходів у визначенні адміністративно-правового регулювання, оскільки для визначення вказаного поняття, науковці апелюють до дефініції правового регулювання, як загальної категорії, конкретизуючи її нормами адміністративного права, яка в свою чергу співвідноситься з категорією адміністративно-правового регулювання як загальна та видова.

Зокрема Р. Ярошевська притримуючись інструментального аспекту, під адміністративно-правовим регулюванням розуміє цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засо-

бів прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства й держави [13, с. 202].

Прихильником інструментального аспекту є також П. Литовченко, який під адміністративно-правовим регулюванням визначає: «цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави» [14, с. 130].

Інструментальний аспект присутній і в дослідженні А. Шарніна, який вбачає під адміністративно-правовим регулюванням діяльності ОДР МВС України різновид правового регулювання, який є сукупністю адміністративно-правових норм, що впорядковують суспільні відносини, які виникають у результаті діяльності ОДР МВС України [15, с. 227–228].

Натомість подвійні аспекти у визначенні адміністративно-правового регулювання присутні у дослідженні Д. Кошика. Так, вивчаючи питання економічної безпеки держави науковець розглядає досліджувану нами категорію з двох позицій: 1) з позиції інструментального аспекту – як сукупність адміністративно-правових норм, які регулюють управлінські суспільні відносини у сфері економічної безпеки; 2) з позиції діяльнісного аспекту – як системний організуючий вплив спеціально уповноважених органів держави на економічні суспільні відносини за допомогою адміністративно-правових норм та інших юридичних засобів, насамперед адміністративного характеру, з метою їх захисту, вдосконалення та створення належних умов для подальшого розвитку в контексті забезпечення національної безпеки України [16, с. 267].

З позиції інституційного аспекту визначив адміністративно-правове регулювання В. Муцко, стверджуючи, що це: «процес застосування державними органами влади спеціальних методів впливу на функціонування суспільних від-

носин з приводу та певною метою» [17, с. 12].

Діяльнісний аспект проглядається у роботі Л. Князька, який під адміністративно-правовим регулюванням розуміє – засновану на адміністративно-правових нормах діяльність уповноважених державою суб'єктів публічного адміністрування з метою забезпечення прав громадян, що здійснюється адміністративними методами у визначених законодавством формах [18, с. 10].

Розглянуті нами визначення АПР зі сторони різних підходів, що дозволяє віднести їх до одного чи іншого аспекту виділених І. Шопіною не єдині. Цей перелік можна поповнити працями Д. Андреєвої [19, с. 12], С. Орехова [20, с. 14], О. Минюка [21, с. 11], тощо.

При аналізі дефініції АПР, а точніше тих підходів, на які спирались науковці неможливо не згадати думку І. Городецької, яка слушно зауважує, що «використання логіко-семантичного аналізу й узагальнення наукових позицій щодо розуміння розглянутого поняття дозволяє виділити у вищенаведених визначеннях те спільне, що їх характеризує, а саме адміністративно-правове регулювання: 1) може визначатися як вплив (правовий, владний) на суспільні відносини, тобто дія (функціонування) прав; 2) здійснюється за допомогою комплексу засобів; 3) передбачає певну мету (досягнення цілей) [22, с. 61].

Відтак з огляду на вищенаведене можемо зробити висновок, що *адміністративно-правове регулювання діяльності дільничних офіцерів поліції щодо забезпечення безпеки територіальних громад* – це цілеспрямований нормативно-правовий вплив на суспільні відносини в межах конкретної територіальної громади, що здійснюється під час виконавчорозпорядчої діяльності дільничних офіцерів поліції за допомогою визначеного в законі комплексу сил та засобів з метою забезпечення публічної безпеки та порядку, охорони прав та свобод людини та громадянина, протидії злочинам та правопорушенням, виявленні причин та умов, що сприяють їх вчиненню, а також вжиття необхідних заходів щодо їх усунення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білодід І. Словник української мови в 11 томах. 8-ме вид. Київ: Наук. думка, 1977. Т. 8: Словник української мови. 480 с. URL: <http://sum.in.ua/s/reghuljuvaty> (дата звернення: 01.08.2023).

2. Коломієць В., Мельничук О. Етимологічний тлумачний словник української мови у семи томах. 5-те вид. Київ: Наук. думка, 2006. Т. 5: Етимологічний тлумачний словник української мови. 705 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/Slovnuk/etymolog_slovnuk_tom5.pdf (дата звернення: 02.08.2023).
3. Мельничук О. Словник іншомовних слів. Київ, 1974. 865 с. URL: https://ev.vue.gov.ua/wp-content/uploads/2018/04/Мельничук-О.-ред.-Словник_іншомовних_слів.pdf (дата звернення: 02.08.2023).
4. Гончаренко В., Андрушко П. Юридичні терміни : Тлумач. слов. Київ: Либідь, 2003. 320 с.
5. Зайчук О., Оніщенко Н. Теорія держави і права: академічний курс: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2006. URL: http://www.ebk.net.ua/Book/law/zaychuk_tdp/part3/1201.htm (дата звернення: 04.08.2023).
6. Шопіна І. Щодо концептуальних підходів до визначення поняття правового регулювання. Форум права. 2011. № 2. С. 1055–1061. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2011_2_173 (дата звернення: 02.08.2023).
7. Гусарев С., Тихомиров О. Теорія держави та права: навч. посіб. Київ: Освіта України, 2017. 320 с.
8. Цвік М., Петришин О. Загальна теорія держави та права: підручник. Харків.: Право, 2009. 584 с.
9. Мельник О. Правове регулювання та шляхи підвищення його ефективності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2004. 208 с.
10. Ткаченко В., Ручкін Є. Загальна теорія держави і права: підручник / ред.: М. Цвік, В. Ткаченко, О. Петришин. Харків: Право, 2002. 432 с.
11. Куракін О. Поняття і зміст нормативно-правового регулювання як юридичного явища. Держава та регіони. Серія: право. № 3(41). С. 10–15.
12. Демків Р. Правове регулювання як юридичне явище: окремі аспекти розуміння. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2015. № 34(1). С. 19–23.
13. Ярошевська Р. Містобудівна діяльність, як об'єкт адміністративно-правового регулювання. Порівняльно-аналітичне право. 2015. № 2. С. 201-204.
14. Литовченко П. Поняття адміністративно-правового регулювання у сфері комунального господарства. Митна справа. 2012. № 2 (80). Частина 2, книга 2. 130 с.
15. Шарнін А. Принципи діяльності органів досудового розслідування МВС України. Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «ПРАВО». 2014. № 2. С. 361–366.
16. Кошиков Д. Сутність адміністративно-правового регулювання економічної безпеки держави. Порівняльно-аналітичне право. 2019. № 6. С. 264–268.
17. Муцко В. Адміністративно-правове регулювання безпеки дорожнього руху в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2011. 82 с.
18. Князько Л. Адміністративно-правове регулювання в галузі соціального захисту населення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2010. 20 с.
19. Андреєва Д. Адміністративно-правове регулювання в галузі молодіжної політики в Україні: організаційно-правові аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2009. 18 с.
20. Орехов С. Адміністративно-правове регулювання в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2011. 20 с.
21. Минюк О. Адміністративно-правове регулювання біржової діяльності в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2010. 20 с.
22. Городецька І. Сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. Форум права. 2016. № 1. С. 60–66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2016_1_12 (дата звернення: 04.08.2023)